

Bibliotheekstatistiek 2020: bibliotheken tonen veerkracht in coronatijd

De coronamaatregelen hebben in 2020 zichtbaar effect gehad op de dienstverlening van de openbare bibliotheken. Er werden minder boeken uitgeleend en minder activiteiten georganiseerd. Ook werd de bibliotheek minder bezocht dan andere jaren. De bibliotheek bleek echter ook veerkrachtig: in korte tijd werd veel alternatieve dienstverlening georganiseerd, de online Bibliotheek floreerde en kwetsbare groepen konden ook in coronatijd bij de bibliotheek terecht. Dit blijkt uit de bibliotheekgegevens die de KB over het jaar 2020 heeft verzameld en in samenwerking met de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB), de Stichting Samenwerkende POI's Nederland (SPN) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft gepubliceerd. De statistieken tonen aan dat bibliotheken ook in coronatijd meer zijn dan alleen hun uitleenfunctie. Ondanks hun beperkte opening

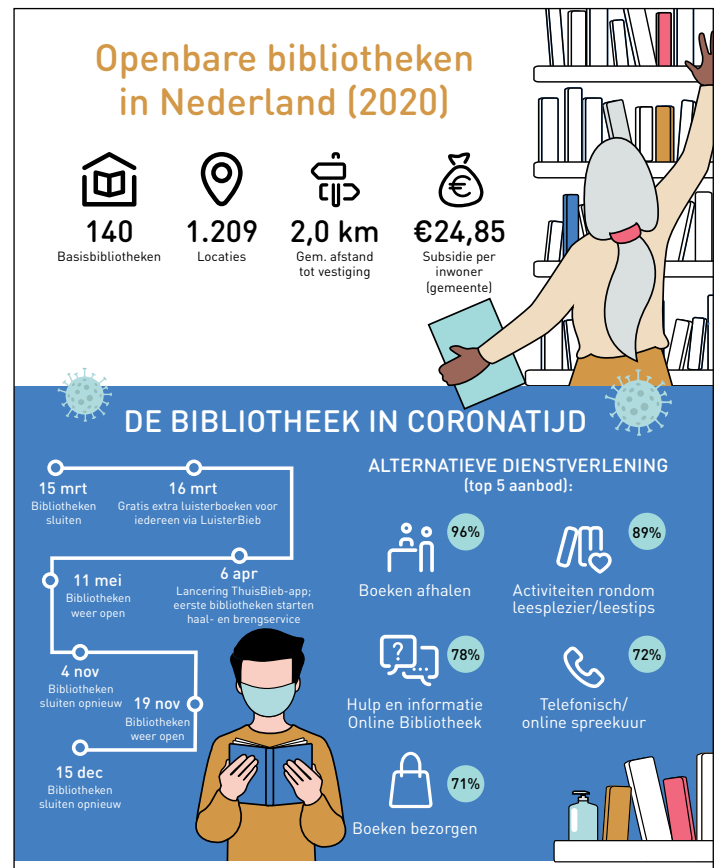
TEKST: ANNEMIEK VAN DE BURGT, ADVISEUR ONDERZOEK (KB)
 INFOGRAPHICS: CARLIEN KEILHOLTZ

Alternatieve dienstverlening

Bibliotheken waren een groot deel van 2020 gesloten of beperkt open. Het aantal bibliotheekbezoeken daalde daardoor in 2020 met 42 % tot 36,2 miljoen. Het aantal georganiseerde activiteiten nam af van 220 duizend tot 143 duizend. Ook werden in totaal 29 % minder boeken uitgeleend. Tijdens de sluiting en gedeeltelijke (her)opening schikten de bibliotheken zich snel naar het nieuwe normaal. Zo organiseerden bijna alle bibliotheken een afhaal-service, waarbij leden vooraf gereserveerde materialen in de bibliotheken konden ophalen. Lokale bibliotheken zetten nieuwe activiteiten op en fysieke activiteiten om naar een andere vorm, met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen zoals ouderen, niet digivaardige burgers en kinderen. Ook de dienstverlening van de online Bibliotheek werd uitgebreid. Via de ThuisBieb werden tussen 6 april en 10 juni ruim 850.000 e-books gedownload als onderdeel van de campagne #ikleesthuis.

Activiteiten in andere vorm

Vrijwel alle bibliotheken hebben in coronatijd activiteiten afgelast of uitgesteld. Daardoor daalde het aantal georganiseerde activiteiten van 220 duizend in 2019 tot 143 duizend in 2020. Ne-

gen van de tien bibliotheken hebben tijdens de coronaperiode nieuwe activiteiten opgezet en/of activiteiten omgezet naar een andere vorm, zoals online bijeenkomsten en telefonische gesprekken. Vier van de vijf activiteiten werden in fysieke vorm georganiseerd; voor één van de vijf werd een andere vorm gekozen. Hoewel het aantal activiteiten rondom vrijwel alle kernfuncties is gedaald, hebben bibliotheken zich in 2020 onverminderd ingezet voor leesbevordering en kennismaking met literatuur. Rondom deze kernfunctie zijn in 2020 zelfs iets meer activiteiten georganiseerd dan in 2019: circa 54 duizend fysieke activiteiten en bijna 15 duizend activiteiten in een andere vorm. Negen van de tien bibliotheken organiseerden alternatieve activiteiten gericht op leesplezier en leestips, zoals online voorleesuurtsjes en voorleesactiviteiten in de buitenlucht.

Verdubbeling uitleningen e-books voor jeugd

Bibliotheekleden leenden in 2020 30 % minder fysieke materialen dan in 2019. Hoewel de digitale uitleningen met 45 % toenamen, werd in totaal een kwart minder uitgeleend dan in 2019. Deze

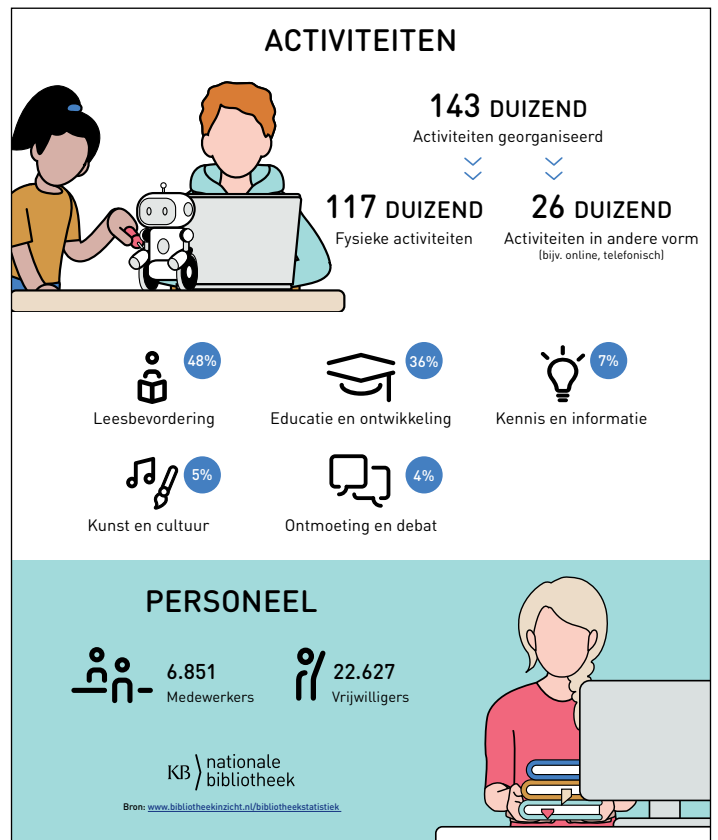
daling is met name groot onder jeugdleden (-29 %) en komt grotendeels voort uit de krimp in de fysieke uitleningen. Het aantal uitleningen van e-books is in 2020 – mede door de extra promotie en acties van de online Bibliotheek in coronatijd – gestegen tot circa 5,6 miljoen. Het aantal door jeugd geleende e-books is in 2020 ruim verdubbeld tot 784 duizend.

Aandacht voor kwetsbare groepen

In tijden van sluiting en beperkte opening van de bibliotheken werd extra aandacht besteed aan kwetsbare groepen, zoals ouderen, niet-digivaardige burgers en kinderen. Zo organiseerden zeven van de tien bibliotheken een bezorgservice, bijvoorbeeld voor mensen die tot een coronariscogroep behoren, of zij schakelden over op telefonische of online spreekuren. Zes van de tien bibliotheken boden hulp bij basisvaardigheden rondom taal of digitale vaardigheden. Voor het basisonderwijs boden bibliotheken bijvoorbeeld digitaal lesmateriaal aan ter ondersteuning van het thuisonderwijs. Daarnaast werden extra online activiteiten voor kinderen georganiseerd om lezen te stimuleren, zoals Schrijver op je Scherm¹.

Publicatie op Bibliotheekinzicht en StatLine

De kerncijfers over het openbarebibliotheekstelsel zijn terug te vinden in het dossier Bibliotheekstatistiek 2020². In dit dossier komen de belangrijkste uitkomsten van de Gegevenslevering Wsob 2020 aan bod en worden de resultaten in bredere context geplaatst. Zo lees je meer over de werkwijze rondom de gegevenslevering, het belang van data-geïnformeerde werken en de inspanningen van een aantal bibliotheken in coronatijd. Ook biedt het dossier een kijkje over de grenzen en zijn handige tools en definities op een rij gezet. Daarnaast zijn de uitkomsten van het onderzoek verwerkt in de afgebeelde infographic en een overzichtelijk dashboard³, waarin je kunt filteren op landelijk, provinciaal en lokaal niveau en bibliotheken met elkaar kunt vergelijken. Ook de ruwe datasets⁴ die ten

grondslag liggen aan het dossier en dashboard zijn op Bibliotheekinzicht terug te vinden. Een deel van de uitkomsten wordt op geaggregeerd niveau voor het totaal aan openbare bibliotheken gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) op StatLine⁵. Meer statistieken en verhalen over de sluiting en (her) opening van bibliotheken zijn terug te vinden in het dossier De bibliotheek in coronatijd op Bibliotheekinzicht.nl⁶.

Achtergrond Wsob-gegevenslevering

Vanuit de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob)⁷ zijn alle openbare bibliotheken, provinciale ondersteuningsinstellingen (POI's) en de KB verplicht om gegevens aan te leveren aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). De KB verzamelt en analyseert deze gegevens en presenteert deze in de vorm van het dossier Bibliotheekstatistiek aan het ministerie en het netwerk. Voor de samenstelling van het dossier put de KB uit enquêtegegevens van de Bibliotheekmonitor⁸, het Datawarehouse, G!DS, de gegevenslevering door de POI's en openbare bibliotheken op de BES-eilanden, en de cijfers omtrent de landelijke digitale openbare bibliotheek. In aanvulling op het dossier, het dashboard en de artikelen op Bibliotheekinzicht ontvangen alle bibliotheekorganisaties een individuele infographic, waarin de resultaten op lokaal niveau worden gepresenteerd.

Naschrift / noten

Alle noten en hyperlinks bij dit artikel (1 tot en met 8) vindt u op bibliotheekblad.nl/bronnen